

สหกิจศึกษา

ความหมาย

สหกิจศึกษา (Co-operative Education) หมายถึงระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงาน ในสถานประกอบการอย่างมีระบบ โดยจัดให้มีการเรียนในสถานศึกษาร่วมกับการจัดให้นักศึกษาออกไปปฏิบัติงานจริงในฐานะพนักงานชั่วคราว ณ สถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือ

การจัดการศึกษาโดยทั่วไปมีเป้าหมายหลัก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุดท้ายเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ภายใต้แนวคิดที่ว่า คิด เป็น และ ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายนั้น โดยเฉพาะในเรื่องทำเป็นนั้น ถือเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นวัยที่เตรียมเข้าสู่อาชีพหากสถาบันการศึกษาสามารถให้ประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาเห็นสภาพการเป็นจริงในโลกของงานย่อมทำให้เกิดคุณค่าแก่นักศึกษาอย่างยิ่งแนวคิดในการจัดสหกิจศึกษา จึงเกิดขึ้น

นักศึกษาสหกิจศึกษาสามารถเรียนรู้ประสบการณ์จริงจากการไปปฏิบัติงาน ทำให้ได้รับทราบด้วยตนเองว่า ขาดความรู้ในเรื่องใดที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาตนในการอยู่ร่วมกับคนในสังคม การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงานและผู้บริหาร รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าในเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้เหล่านี้นำมาซึ่งการพัฒนาตนเองของนักศึกษาก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาและทำให้นักศึกษาเหล่านี้สำเร็จออกไปเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามที่สถานประกอบการต้องการ สามารถมองเห็นแนวทางในการประกอบ

อาชีพ และเป็นประชากรที่ทรงคุณค่าของสังคมและประเทศชาติต่อไป

ความเป็นมาของสหกิจศึกษา

วิธีการผสมผสานการเรียนในห้องเรียนร่วมกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการนี้เริ่มต้นพัฒนาขึ้นในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี พ.ศ. 2446 - 2452 เรียกว่า ระบบการศึกษาแบบสหกิจศึกษา (co-operative education) ในสหรัฐอเมริกาพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ระบบนี้ก้าวหน้ามากเนื่องจากได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลและความร่วมมือจากสถานประกอบการ ปัจจุบันนี้สถาบันการศึกษาทั่วโลกจำนวนประมาณร้อยละ 33 นำระบบสหกิจศึกษามาใช้และพัฒนาไปจนถึงระดับที่มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาเข้าปฏิบัติงานในระดับนานาชาติอีกด้วย

ตัวอย่างสหกิจศึกษาในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้นำการศึกษาแบบสหกิจศึกษา มาประยุกต์ใช้เป็นแห่งแรกในประเทศไทย โดยเริ่มดำเนินการก่อตั้งโครงการสหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ เมื่อปี พ.ศ. 2537 เพื่อทำหน้าที่พัฒนารูปแบบของสหกิจศึกษาที่เหมาะสมและรับผิดชอบการประสานงานระหว่างสถานประกอบการอาจารย์และนักศึกษา เพื่อจัดส่งนักศึกษาออกไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการ

ตัวอย่างการจัดสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จัดระบบการศึกษาเป็นระบบไตรภาค (trimester) โดยภาคการ

ศึกษาสหกิจศึกษามีระยะเวลาเท่ากับ 16 สัปดาห์ (รวมระยะเวลาภาคการศึกษาปกติและ 3 สัปดาห์ของระยะเวลาปิดภาคการศึกษาก่อนหรือหลังภาคการศึกษาสหกิจศึกษานั้น ๆ) หลักสูตรสหกิจศึกษามีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นหลักสูตรบังคับของนักศึกษา
2. จัดภาคการศึกษาสหกิจศึกษาไว้ในภาคการศึกษาที่ 3 ของปีที่ 3 และหรือภาคการศึกษาที่ 1 - 3 ของปีที่ 4 โดยภาคการศึกษาจะแตกต่างกันไปในแต่ละสาขาวิชา
3. ภาคการศึกษาสหกิจศึกษามีค่าเท่ากับ 9 หน่วยกิต

คุณสมบัติของนักศึกษาสหกิจศึกษา มีดังนี้

1. มีผลการเรียนตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไป
2. ผ่านรายวิชาพื้นฐานที่สาขาวิชาที่กำหนดเป็นรายวิชาเงื่อนไขของรายวิชาสหกิจศึกษา
3. มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่เคยผิดระเบียบวินัยนักศึกษา
4. มีวุฒิภาวะและสามารถพัฒนาตนเองได้ดี

คุณสมบัติของสถานประกอบการ ที่เข้าร่วมในโครงการมีดังนี้

1. เล็งเห็นความสำคัญในความร่วมมือในรูปแบบของสหกิจศึกษา
2. เป็นสถานศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ ประกอบการที่มีการประกอบกิจการที่สอดคล้องกับวิชาและสาขาวิชาเอกของนักศึกษา
3. สามารถจัดเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ดูแลและประเมินผลนักศึกษาตามกระบวนการที่กำหนด
4. ยินดีจ่ายค่าตอบแทนแก่นักศึกษาตามที่สถานประกอบการเห็นสมควร

หน่วยงานและบุคลากรที่รับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยได้จัดหน่วยงานที่เรียกว่าโครงการสหกิจศึกษาและพัฒนาอาชีพ เพื่อทำหน้าที่พัฒนารูปแบบระบบการศึกษาแบบสหกิจศึกษาให้เหมาะสม

และเพื่อรับผิดชอบการประสานงานระหว่างนักศึกษาคณาจารย์และสถานประกอบการในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาสำหรับการไปปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการ ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่สหกิจศึกษา รับผิดชอบในการประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่สถานประกอบการ อาจารย์และนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสหกิจศึกษาอย่างใกล้ชิด
2. อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษา ทำหน้าที่ประสานงานด้านสหกิจศึกษามายในสาขาวิชา ดังนี้
  - 2.1 ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ และการปฏิบัติงานแก่นักศึกษาในสาขาวิชา
  - 2.2 รับรองคุณภาพงานที่สถานประกอบการเสนอมา
  - 2.3 นิเทศงานและประเมินผลการศึกษา

กระบวนการสหกิจศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้ดำเนินการสหกิจศึกษาโดยกำหนดกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษา ดำเนินการดังนี้
  - 1.1 กำหนดภาคการศึกษาสหกิจศึกษากระจายตลอดทั้งปี เพื่อให้สถานประกอบการสามารถรับนักศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง
  - 1.2 ประกาศโครงการที่สถานประกอบการเสนอพร้อมรายละเอียดและค่าตอบแทนให้นักศึกษาที่สนใจสมัคร
  - 1.3 เตรียมความพร้อมให้นักศึกษาโดยจัดอบรมเรื่องการเตรียมตัวในการสมัครงาน การเลือกตำแหน่งงานและสถานประกอบการ การเขียนใบสมัครและประวัติส่วนตัว การพัฒนาบุคลิกภาพ/ การเตรียมตัวสัมภาษณ์ การนำเสนอโครงการหรือผลงาน ความปลอดภัยในโรงงานการบริหารจัดการสำนักงานในระบบ 5ส/ระบบมาตรฐานคุณภาพสากล ISO 9000 การเขียนรายงานวิชาการ ฯลฯ

1.4 ส่งใบสมัครนักศึกษาให้สถานประกอบการพิจารณาคัดเลือก ซึ่งถ้าเป็นสถานประกอบการที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร สามารถสัมภาษณ์นักศึกษาผ่านทาง VCS ที่ศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อาคารพญาไท พลาซ่า

1.5 จัดส่งนักศึกษาสหกิจศึกษาไปยังสถานประกอบการ พร้อมเอกสารต่างๆ

1.6 จัดอาจารย์นิเทศ เพื่อนิเทศงานนักศึกษา ระหว่างการปฏิบัติงานที่สถานประกอบการอย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งนอกจากการนิเทศงานแล้ว ในระหว่างนั้นสถานประกอบการสามารถขอรับคำปรึกษาทางวิชาการจากอาจารย์นิเทศงานนักศึกษาได้ด้วย

1.7 สัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ ภายหลังจากการปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการแล้วนักศึกษาสหกิจศึกษาต้องเข้ารับการสัมภาษณ์ และสัมมนาร่วมกับเพื่อนนักศึกษาและอาจารย์นิเทศ

1.8 การประเมินผล สถาบันฯ จะนำผลประเมินจากอาจารย์นิเทศ และพนักงานที่ปรึกษาที่สถานประกอบการมาประกอบการพิจารณาร่วมกับการให้สัมภาษณ์และการเข้าร่วมสัมมนาของนักศึกษา

2. นักศึกษา ดำเนินการดังนี้

2.1 เข้ารับการอบรมเตรียมการเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา

2.2 เขียนใบสมัครเพื่อเข้าปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการในฐานะเป็นพนักงานชั่วคราว

2.3 หมั่นฝึกฝนและเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการอย่างต่อเนื่องก่อนไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

2.4 จัดส่งเอกสารรายงานการปฏิบัติงานและแผนการทำงานให้สถาบันอุดมศึกษาทราบ

2.5 ปฏิบัติงานตามโครงการที่สถานประกอบการมอบหมายภายใต้การดูแลของพนักงานที่ปรึกษา

2.6 รับการนิเทศจากอาจารย์นิเทศ

2.7 รับการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ลักษณะงานของสหกิจศึกษา ซึ่งนักศึกษามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เสมือนเป็นลูกจ้างชั่วคราว
2. มีหน้าที่รับผิดชอบที่แน่นอน (งานมีคุณภาพ) โดยได้รับการมอบหมาย
3. ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ช่วยนักวิชาการในสถานประกอบการ
4. ทำงานเต็มเวลา
5. ระยะเวลาปฏิบัติงานเต็ม 1 ภาคการศึกษา (16 สัปดาห์ หรือ 4 เดือน)
6. มีค่าตอบแทนตามสมควรจากสถานประกอบการ

วัตถุประสงค์ของสหกิจศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางด้านอาชีพและการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษาในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงาน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต
3. เพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานประกอบการ โดยผ่านนักศึกษาผู้ไปปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการนั้นๆ

การสนับสนุนจากภาครัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของนักศึกษาที่จะได้รับในโอกาสที่จะประกอบอาชีพและตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ ดังนั้น จึงได้เสนอเป็นโครงการเร่งด่วนเพื่อให้เกิดสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งก็เริ่มมา 2 - 3 ปีแล้ว โดยรัฐได้สนับสนุนด้านงบประมาณ รายหัวต่อนักศึกษาไว้ให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสถานประกอบการในการจัดให้นักศึกษาได้ฝึกงานเต็มเวลาอย่างน้อย 1 ภาคเรียนในชั้นปีที่ 3 หรือปีที่ 4 ก็ได้ โดยคิดค่าน้ำหนักของหน่วยกิตไว้ 9 หน่วยกิต

ตัวอย่าง หลักสูตรระดับปริญญาตรีสหกิจศึกษาในสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

1. หลักการและเหตุผล

ด้วยทบวงมหาวิทยาลัยปัจจุบันเป็นสำนักงานการอุดมศึกษาได้จัดทำโครงการพัฒนาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาศักยภาพนิสิต/นักศึกษาให้มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถานประกอบการเพื่อลดปัญหาการว่างงานของบัณฑิตและเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยสมัยนั้นได้มอบนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษา ร่วมกันพัฒนาศักยภาพนิสิต/นักศึกษาให้มีความพร้อมและเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ

สหกิจศึกษา คือ กระบวนการศึกษาที่กระทำร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับสถานประกอบการ เพื่อการศึกษาที่ดีให้ได้ความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพเพื่อสนองนโยบายของรัฐ และพัฒนานิสิต/นักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามที่สถานประกอบการต้องการมากขึ้น สามารถปฏิบัติงานให้เหมาะสมและก้าวหน้า เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยระบบการเรียนการสอนของสหกิจศึกษาที่เน้นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการ ทำให้สถานประกอบการได้บุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้ทันที เป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ได้ นิสิต/นักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริงและมีรายได้เพิ่มระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่โครงการสหกิจศึกษาจึงมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้ นิสิต/นักศึกษา ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

2.2 เพิ่มทักษะและประสบการณ์ในสถานประกอบการจริง

2.3 เพื่อให้เกิดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต

2.4 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสถานการณ์ของโลก

2.5 เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการสรรหาและพัฒนาบุคลากรในสถานประกอบการและสร้างภาพพจน์ที่ดีด้านการส่งเสริมการศึกษา

3. ประโยชน์ที่จะได้รับ

3.1 นิสิต/นักศึกษาจะได้ประสบการณ์วิชาชีพตามสาขาวิชาเอกและได้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริง เป็นการพัฒนาตนเองและได้รับสิ่งตอบแทนที่เป็นรูปธรรม

3.2 สถานประกอบการจะได้พนักงานที่มีความรู้และทักษะความสามารถในระดับที่สามารถปฏิบัติงานได้ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรลงได้ และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษา

3.3 สถาบันอุดมศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้และผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน

3.4 เป็นการพัฒนาททรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4. จำนวนหน่วยกิต

วิชาสหกิจศึกษามีค่าเท่ากับ 6 หน่วยกิต สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาค หรือมีค่าเท่ากับ 9 หน่วยกิต สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระบบไตรภาค โดยที่สถาบันอุดมศึกษาอาจจะจัดรายวิชาสหกิจศึกษาไว้ในกลุ่มวิชาเอกเลือกหรือหมวดวิชาเลือกเสรีก็ได้

5. คำโครงการสหกิจศึกษา

การศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานทางด้านการบริหารธุรกิจในสถานประกอบการ โดยมีการวางแผนร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการ นิสิต/นักศึกษาจะต้องเข้าไปปฏิบัติงานเต็มเวลาเสมือนเป็นพนักงานของหน่วยงานนั้น โดยมีพนักงานที่ปรึกษาที่สถานประกอบการมอบหมายให้ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานของ นิสิต/นักศึกษา มีการกำหนดลักษณะงานแผนการปฏิบัติงานให้กับนิสิต/นักศึกษา นิสิต/นักศึกษาจะต้องจัดทำรายงานภายหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานเพื่อการประเมินผลการศึกษา

(หมายเหตุ นิสิตนักศึกษาต้องผ่านการเตรียมความพร้อมในเรื่องวิชาชีพ จรรยาบรรณ บุคลิกภาพการทำงานเป็นทีม และอื่นๆ ก่อนไปปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการ)

6. ระยะเวลา

1. ภาคสหกิจศึกษา มีระยะเวลาเท่ากับ 16 สัปดาห์ (ประมาณ 4 เดือน)

สถาบันการศึกษาที่จัดระบบการศึกษาเป็นระบบทวิภาค อาจจัดวิชาสหกิจศึกษาไว้ในภาคการศึกษาที่ 2 ของชั้นปีที่ 3 หรือภาคการศึกษาที่ 1 ของชั้นปีที่ 4

สถาบันการศึกษาที่จัดระบบการศึกษาเป็นระบบไตรภาค อาจจัดวิชาสหกิจศึกษาไว้ในภาคการศึกษาที่ 2 หรือที่ 3 ของชั้นปีที่ 3 หรือภาคการศึกษาที่ 1 หรือที่ 2 ของชั้นปีที่ 4

7. การวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผลนิสิต/นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา ซึ่งจะได้รับ การประเมินผลการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ โดยแบ่งการประเมินผลออกเป็น 3 ส่วน คือ

7.1 การประเมินผลในส่วนของ การเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนไปปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการจนกระทั่งการนำเสนอรายงาน/โครงการ ตามที่สถาบันกำหนด การประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 20

7.2 การประเมินผลโดยสถานประกอบการ คิดเป็นร้อยละ 40

7.4 การประเมินผลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40 รวม 100 คะแนน

การประเมินผลนิสิต/นักศึกษา กำหนดให้ระดับคะแนนเป็น S (satisfactory-ผ่าน) และ U (unsatisfactory-ไม่ผ่าน)

สรุป

สหกิจศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ส่วนหนึ่ง ที่ประสานกับสถานประกอบการให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์และให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนในหลักสูตร ซึ่งแนวคิดนี้เพื่อต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานที่จริง ในโลกของการทำงานจริงไม่ใช่แต่เพียงเล่าให้ฟังในชั้นเรียน

เมื่อนักศึกษาเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาจะได้ทั้งความรู้ ประสบการณ์และคำตอบแทนอีกด้วย ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายเรื่องสหกิจศึกษาโดยจัดตั้งงบประมาณสนับสนุนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการด้วย

วิชัย แหวนเพชร

บรรณานุกรม

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. **คำโครงการวิทยานำร่องสหกิจศึกษา.** กรุงเทพฯ, 2545.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. **คู่มือสหกิจศึกษา.** นครราชสีมา, 2546.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. **สหกิจศึกษาได้ทำอะไร.** กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.